

PAPER DETAILS

TITLE: YETİSTİRME YURTLARINDA KALAN VE ORTAÖĞRETİM DEVAM EDEN
ÖĞRENCİLERİN SELF-DETERMINASYON DAVRANISLARI

AUTHORS: Dilek TÜRKMEN ARSLAN,Emine ÖZMETE

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198290>

YETİŞTİRME YURTLARINDA KALAN VE ORTAÖĞRETİME DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN SELF-DETERMINASYON DAVRANIŞLARI

Dilek TÜRKMEN ARSLAN¹ - Prof. Dr. Emine ÖZMETE²

Öz

Bu çalışmada yetiştirme yurtlarında kalan ve ortaöğretime devam eden 12-17 yaş aralığındaki öğrencilerin self-determinasyon davranışları ile bu davranışların bazı değişkenlere göre açıklanması amaçlanmıştır. Bu araştırma nicel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Araştırma evrenini Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (Mülga) bağlı yetiştirme yurtlarında kalan 12-17 yaşları arasındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Edirne'de Erkek Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Sitesi Müdürlüğü, İstanbul'da Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu, Kırşehir'de Erkek Yetiştirme Yurdu ve Kız Yetiştirme Yurdu, Kocaeli'nde 75. Yıl Cumhuriyet Erkek Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü ve Sakarya'da Erkek Yetiştirme Yurdu ve Kız Yetiştirme Yurdu'nda kalan ve okula devam eden kızlar ile erkekler tam sayımla araştırma kapsamına alınmıştır. Veri toplama aracı olarak AIR Self-Determinasyon Ölçeği (AIR Self-Determination Scale) kullanılmıştır. Ölçeğin güvenirliği için hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı 0,91 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin self-determinasyon açısından sahip oldukları fırsatlar %72,43; self-determinasyon davranışlarını gerçekleştirme düzeyleri toplamda %74,51 olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Self-determinasyon, yetiştirme yurtları, eğitim ve self-determinasyon, geçerlik, güvenirlik çalışması.

¹ Bilim Uzmanı, Sağlık Bakanlığı, Ankara, turkmendilek@gmail.com.

² Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, eoymete@yahoo.com.

SELF-DETERMINATION BEHAVIORS OF SECONDARY EDUCATION STUDENTS WHO RESİDE İN ORPHANAGES

Abstract

It was aimed in this study to examine the self-determination behaviors of the secondary education students aged between 12-17 years, who lived in orphanages, and to explain these behaviors by some variables. The relevant survey was performed on the basis of quantitative research method. The research population was comprised of students aged between 12-17 years, who live in orphanages, run by the Institute of Social Services and Child Protection (abolished). The entire female and male students attended school and inhabited in the Directorate of Orphanage for Boys and Childrens' Site in Edirne, Atatürk Orphanage for Girls in Istanbul, Orphanage for Boys and Orphanage for Girls in Kırşehir, 75th Year Republic Orphanage for Boys in Kocaeli, and Orphanage for Boys and Orphanage for Girls in Sakarya were enrolled in the research. AIR Self-Determination Scale was used as the data collection tool. The Cronbach Alpha coefficient in proof of the reliability of the scale was found to be 0.91. The total ratio of the opportunities provided to the students regarding the self-determination, and the total level of actualization of the self-determination behaviors were 72.43 %, and 74.51 %, respectively.

Keywords: Self-determination, orphanage, education and self-determination, validity, reliability study.

Giriş

Self-determinasyon bireylerin istemli eylemlerini açıklamak için kullanılan bir kavramdır (Wehmeyer vd., 2007a, s. 5). Türkçede kendi kaderini tayin olarak da ifade edilen self-determinasyon davranışı bilinçli olarak gerçekleştirilen duygusal, zihinsel ve düşünsel süreçleri içeren bir eylemdir. İlk olarak, 1960'lı yıllarda davranış bilimleri alanında çalışan uzmanlar self-determinasyon davranışını "özerklik/özgürlük" bağlamında değerlendirmişlerdir (Zavalloni, 1962, s. 239). Özgürlük/özerklik kavramlarının bireyin biyolojik ve psikolojik özerkliğini, yaşamdaki farklı seçenekler arasından en uygun olana karar verme sürecini içerdiği belirtilmektedir. Kavramın Türkçe ifadesi konusunda tam bir fikir birliği olmadığı görülmektedir. Özellikle bazı sosyal bilim dallarındaki çalışmalarda self-determinasyon ya da kendi kaderini tayin gibi kavramlar kullanılırken bazı çalışmalarda özerk benlik yönetimi, öz-belirleme, öz-belirleyicilik, kendini belirleme ve özdenetim kavramları ile açıklanmıştır (Ünver, 2004, s. 7; Cihangir Çankaya, 2005, s. 1; Ersoy Kart ve Güldü, 2008, s. 190; Yeşilyurt 2008, s. 11; Özer, 2009, s. 1; Ulaşan Özgüle, 2011, s. 5; Kındap, 2011, s. 1).

Self-determinasyon toplumda yaşayan tüm bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik olarak gelişmelerini belirleyen bir hakktır. Herkesin yaşamı anlamlandırma biçimi, istekleri ve ihtiyaçları farklı olduğu için self-determinasyon

bireyden bireye değişen bir süreçtir. Bu nedenle self-determinasyon bireylerin istemli eylemlerini açıklamak için kullanılmaktadır (Wehmeyer vd., 2007a, s. 5). Bireyin self-determinasyon davranışı özerklik kapasitesi ile yakından ilişkilidir. Bir canlının işlevselliğinin esas nedeni kendi yaşamıdır. Bu nedenle her birey dışsal güçlerin baskısı altında olmadan kendi içsel yarasına göre hareket etme özgürlüğüne sahiptir (Zavalloni, 1962, s. 239). Birey doğan, büyüyen, belirli bir ailede yaşayan, sosyal ve kültürel alanı **içinde bölünmez bir bütün olan**, bir amaç için hareket ederken aynı zamanda sosyal ve yaratıcı olan, karar verme yeteneğine sahip varlıktır (Corey, 2008, ss. 155-156).

Self-determinasyon birey merkezli olup bireyin nerede yaşamak istediği, kim olduğu, ihtiyaç duyduğu kaynaklar ve hizmetlerin neler olduğu, bunları kimin sağlayacağı, zamanını nasıl yöneteceği, eğitim ve sağlık gibi toplumsal olanaklardan nasıl yararlanacağı, bireylerle ve toplumla nasıl iletişim kuracağı gibi yaşamı biçimlendiren konularda karar vermesini içeren bir süreçtir (Deci ve Ryan, 2004, s. 9). Self-determinasyon sürecinde bireyin saygı, sahip olma, destek, seçim yapabilme gibi değerleri de güçlenmektedir. Bu noktada Wehmeyer ve arkadaşları (2007a), bireyin self-determinasyon davranışlarını, yaşamdaki öncelikleri ortaya koyan ve kaliteli yaşamı sürdürmeyi güçlendiren iradeli eylemler olarak tanımlamakta; bireyin kendi kendini yönetebilmesini/ otonomisini, kendi kararlarını verebilmesini, kendi yaşamını düzenlemesini, psikolojik olarak güçlenmesini, kendini gerçekleştirmesini ve başarılı bir yaşam yönetim sistemini içeren bir süreç olarak açıklamaktadır. Bu süreci yaş; sahip olunan fırsatlar; bireysel, kurumsal ve toplumsal kapasite ile yaşam dönemi gibi değişkenlerin temel ve yapısal özelliklerinin etkileyebildiği vurgulanmaktadır (ss. 6-7). Self-determinasyon davranışını daha ayrıntılı açıklamak üzere tartışılan önemli iki teori bulunmaktadır:

(i) Self-Determinasyon Teorisi

(ii) İşlevsel Self-Determinasyon Teorisi

İlk olarak, **Self-Determinasyon Teorisi**, self-determinasyon davranışının insanların doğuştan gelen bir ihtiyacı olduğunu ve bu konuda gerekli yeterliliğe doğuştan sahip olduklarını varsayar (Grolnick vd., 2002, s. 149). Self-Determinasyon Teorisi, insanların gelişmek için doğuştan eğilimi olan aktif organizmalar olduğunu ancak bunun sosyal çevrenin desteğiyle ortaya çıktığını, bu noktada ise sosyal çevrenin bazen zorlaştırıcı bazen de kolaylaştırıcı etkisinin olduğunu belirtir. Buna göre doğuştan gelen psikolojik ihtiyaçlar; özerklik

ihtiyacı, yetkinlik ihtiyacı ve başkalarıyla sosyal ilişki ihtiyacıdır. Özerklik ihtiyacı, kişinin eylemlerinde kendi kendine karar verebilmesidir. Yetkinlik ihtiyacı, kişinin çevresiyle başa çıkabilmek için kendini yeterli hissetmesidir. Başkalarıyla sosyal ilişki ihtiyacı da kişinin tatmin edici ve destekleyici sosyal ilişkilere sahip olduğunu hissetmesidir (Gagne ve Deci, 2005, s. 334-335; Ersoy Kart ve Güldü, 2008, s. 190; Amiot vd., 2008, s. 205; Darner, 2009, s. 43). İkinci olarak, İşlevsel **Self-Determinasyon Teorisine** göre, Wehmeyer ve arkadaşları (2007a), self-determinasyon sürecinin bireylerin kendileri için hizmet etme işlevi bakımından tanımlanması gerektiğini belirtmektedirler. Buna göre self-determinasyon insan yaşamının ve kalitesinin sürdürülmesi ve geliştirilmesinde birincil rol oynamakta ve istemli hareketleri vurgulamaktadır (s. 6). Self-determinasyonu tanımlayan istemli hareketlerin dört temel özelliği bulunmaktadır:

- (i) Özerktir.
- (ii) Kendini düzenleyicidir.
- (iii) Psikolojik tutumların güçlendirilmesiyle tepki vericidir.
- (iv) Kişinin kendisini gerçekleştirme özelliğine sahiptir.

Self-determinasyon davranışına ait bu belirgin özellikler, farklı durumlar karşısında bireyin tutumunun benzer fakat aynı olmadığı örüntüsüne sahiptir. Seçim yapma, karar verme, problem çözme, hedef belirleme ve hedefe ulaşma, kendini düzenleme/kendini yönetme, kendini savunma ve liderlik becerileri ile olumlu kontrol algıları, etkililik ve sonuç beklentileri ve öz-farkındalık; self-determinasyon davranışının tamamlayıcı unsurları olarak ortaya çıkmaktadır. Self-determinasyon bireyin kendisini ve çevresini tanıma, sahip olduğu değerler, plan, eylem, sınanmış çıktılar ve öğrenme süreci ile gerçekleşmektedir (Wehmeyer ve Field, 2007b, s. 6-8).

Yaşam döngüsündeki değişimler, özellikle ergenlik ve gençlik gibi hassas dönemler benliği etkiler. Dışarıdaki durum ve benlik arasındaki akışı engelleyebilir ve yeni davranışsal tepkilerin geliştirilmesine neden olabilir. Bazı değişimler bireylerin kişisel özelliklerine bağlı olarak farklı değerlendirilir ve yönetilir (Amiot vd., 2008, s. 205). Bu noktada self-determinasyon davranışlarının yaşam dönemlerine göre değişim zamanlarında önemli bir yeri vardır. Çünkü self-determinasyon davranışı problem çözme ve yeni durumlara uyumda esneklik gösterilmesinde kolaylaştırıcı bir etkiye sahiptir (Grolnick vd., 2002, s. 164).

Ergenlik ve gençlik bunalımlar, öfkeler, çatışmalar, kaygılar, yanılgılar, bencillik ve başkaldırma, bocalama, çelişkiler ve kararsızlıkları içeren çalkantılı bir yaşam dönemidir. Diğer yandan ergenlik ve gençlik dönemi, hayaller, tutkular ve idealler oluşturmayı, sıkı arkadaşlıklar kurmayı, karşı cinse ilgiyi, kendini kanıtlamayı ve kimlik oluşturmayı içeren bir süreçtir (Yörükoğlu, 2000, s. 19). Ergen, kendisi olmaya çabalar ve bunu yaparken de self-determinasyona yönelik duygu, düşünce ve davranış örüntüsü geliştirir. Ergen birey, çevresindeki birçok kendilik davranışını gözlemleyerek bunu sentezler, bütünleştirir ve kendisine ait bir kendilik oluşturur. Bu bağlamda ergenlik, kendiliğin gelişimi için önemli ve kritik bir dönemdir (Masterson, 2010, s. 50-51). Kendiliğin oluşumu ise self-determinasyonda önemli bir unsurdur.

Birey; çocukluk çağında anne ve babasını örnek alarak, onlarla özdeşim kurarak benlik geliştirir. Gençlik çağında ise ergen, özdeşim örneklerini yeni baştan değerlendirir. Kendine yeni özdeşim örnekleri bulur ve deneye yanıla kendi benliğini oluşturur. Ergen, kimliğini oluştururken kendisini hem eşsiz hem de çevresiyle anlamlı bağlar kurmuş biri olarak görür (Yörükoğlu, 2000, s. 110). Bu noktada yetiştirme yurdunda kalan gençler özellikle üzerinde durulması gereken bir gruba oluşturmaktadır. Bu gençlerin kendilik kavramının gelişmesinde etkili olan özdeşim modelleri çoğu zaman öğretmenler, uzmanlar, yöneticiler olmaktadır. Kendi başına kararlar alması ve bunları uygulayabilmesi, kısacası ergenin yaşamı üzerinde söz sahibi olması, self-determinasyon açısından büyük önem taşımaktadır. Bireylerin ruhsal yönden, sağlıklı ya da olumsuz bir kişilik geliştirmeleri anne baba tutumlarına dolayısıyla anne-baba-çocuk arasındaki ilişkinin niteliğine bağlıdır. Ancak bazı çocuklar boşanma, ölüm, terk edilme gibi nedenlerle benlik gelişimi için önemli olan aile ortamından yoksun kalabilmekte, bu ortamdan uzak olan bazı çocuklar, devletin oluşturduğu çeşitli kurumlarda koruma altına alınabilmektedir. Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin benlik düzeylerinin, kendilik algılarının daha düşük olup olmadığı ve yetiştirme yurdunda kalmanın benliği olumsuz etkileyip etkilemediği tartışılmaktadır (Uğurlu, 1994, ss. 80-82; Aral vd., 2005, ss. 30-31). Bu çalışma yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin self-determinasyon davranışlarına ilişkin değerlendirmelerini ortaya koyma ihtiyacından hareketle yürütülmüştür.

Eğitim ve Kendi Kaderini Tayin

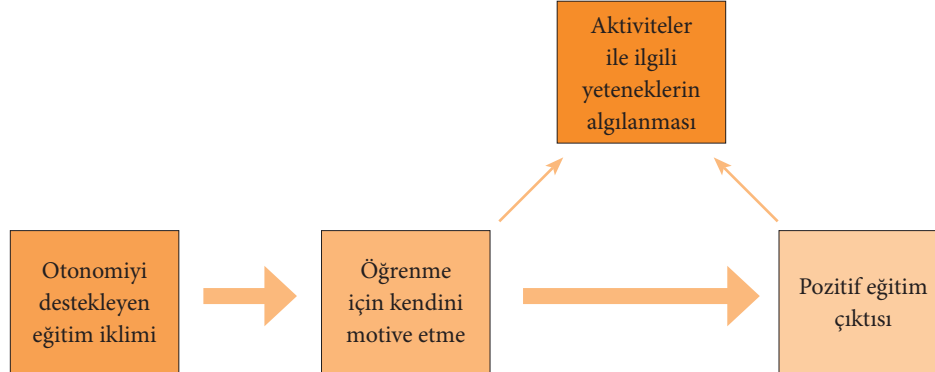
Millî Eğitim Temel Kanunu'nda (1739 sayılı; 1973) eğitimin temel amaçlarından biri öğrencileri "Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve

sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirme” olarak belirtilmektedir (Madde 2). Eğitim süreci, toplumsal yaşam içinde bireyin etkililiğini sağlamak üzere sosyal işlevselliğini geliştirmeyi amaçlar. Ayrıca kişinin kendi kararını kendisinin vermesine olanak sağlayarak yaşamı üzerinde söz sahibi olmasına, kendi gücünün farkına varmasına ve böylelikle kendi değişimini başlatmasına yardımcı olacak bilgileri sağlar. Böylece bireyde istendik davranışlar oluşturma süreci olan eğitim, bireyin self-determinasyon davranışlarının gelişmesi açısından oldukça etkilidir.

Otonomiye destekleyici bir öğrenme ikliminin öğrencilerin self-determinasyon düzeylerini ve öğrenme yeteneklerini arttırdığı belirtilmektedir. Böylece özgüvenlerinin yükseldiği ve endişelerinin azaldığı açıklanmaktadır. Eğitim sürecinde kullanılabilecek self-determinasyon modeli Şekil 1’de gösterilmektedir (Williams ve Deci, 1998, s. 304).

Bu araştırmanın da örneklem grubunu oluşturan yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin hem okul hem de yurt ortamında birlikte olduğu öğretmen, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve diğer profesyonel meslek grupları bu ergenlerin self-determinasyon davranışlarının biçimlenmesinde etkili olmaktadır.

Şekil 1. Eğitim sürecinde self-determinasyon modeli (Williams ve Deci, 1998, s. 305).

Self-determinasyon uygulamada bireyin seçim yaparken ve karar verirken özgür olma hakkı ve ihtiyacını tanımadır. Profesyonel meslek grupları hakka saygı duyma, ihtiyaçları gözetme, öz-yönelim için kişinin kendisinin farkına varmasına yardım etme, eylem potansiyelini güdüleme, toplumdaki ve kişinin sahip olduğu

kullanılabilir uygun kaynakları kullanma sorumluluğuna sahiptir (Higham, 2006, ss. 119-120).

Yetiştirme yurtlarında çalışan profesyonellerin iş yükü, yetersiz istihdam gibi nedenler ile bire bir ergenlerle ilgilenememeleri ya da niteliği düşük iletişim, ergenlerin sosyal destek mahrumiyetini arttırmaktadır. Bu da onların sorun çözme kapasitelerine etki eden bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Örselenmiş bir danışan grubu olan yetiştirme yurdunda kalan çocuklar/ergenler ruh sağlığı açısından riskli bir ortamda kalma sürecinde, duygusal uyaranların azlığı nedeniyle sağlıklı bir kimlik gelişme sürecini yaşayamamaktadırlar. Bu nedenle karar alma ve self-determinasyon davranışı sergilemede, normal süreç için gerekli becerileri tam anlamıyla edinemeyebilirler. Bu noktada profesyonel meslek elemanları ve yöneticiler çocuğun/ergenin kendi seçimini yapması üzerinde odaklanmasını cesaretlendirerek kaynaklarını kullanmasına ve becerilerini geliştirmesine yardımcı olmalıdırlar (Segal vd., 2007, s. 168).

Yaşam dönemi yaklaşımına göre, yaşam döngüsündeki değişimler özellikle ergenlik ve gençlik gibi hassas dönemler self-determinasyon davranışlarını etkilemektedir. Özellikle ergenlik ve gençlik döneminde pekişen self-determinasyon davranışları, yetişkinliği ve genel yaşama ilişkin davranışları da biçimlendirmektedir (Amiot vd., 2008, s. 205). Bu nedenle özellikle ortaöğretim döneminde ergenlerin self-determinasyon davranışlarının belirlenmesi; aile ve okul tarafından ergene sunulması gereken fırsatların yeniden gözden geçirilmesi, ihtiyaç doğrultusunda psiko-sosyal destek mekanizmalarının planlanması ve ergenin self-determinasyon davranışlarının desteklenmesi açısından önemlidir. Bu çalışmanın amacı; AIR Self-Determinasyon Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamak ve yetiştirme yurtlarında kalan ve öğrenimine devam eden 12-17 yaş grubundaki öğrencilerin kendi kapasitelerini değerlendirme açısından yaptıkları ve hissettikleri şeylerdeki self-determinasyon davranışları ile okulda ve yurttaki neler olduğuna ilişkin self-determinasyon davranışlarını ve bu davranışları etkileyen değişkenleri ortaya koymaktır. İnsan gelişiminde önemli bir dönem olan ergenlikte bireyleşme süreci belirginleşir. Ergen; aile, okul, öğretmenler, arkadaşlar gibi sosyal çevrelerin de etkisi ile kimliğini oluşturma sürecini yaşarken kendiliğine dair farkındalığı da artarak self-determinasyon davranışları sergilemeye başlar. Yetiştirme yurtlarında kalan ergenler için hem yaşam dönemi hem de yaşadıkları koşulların hassasiyeti göz önünde bulundurulduğunda self-determinasyon davranışlarının araştırılması önemli bir konu olarak saptanmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada ilk olarak, AIR Self-Determinasyon Ölçeği'nin Türkçeye uyarlaması gerçekleştirilmiştir. İkinci olarak, yetiştirme yurdunda kalan ve ortaöğretime devam eden öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını belirlemek ve bu davranışların hangi değişkenlere bağlı olarak arttığını ya da azaldığını ortaya koymak için korelasyonel bir çalışma yapılmıştır. Bu araştırmada cinsiyet, harçlık düzeyi, annenin öz olup olmaması, annenin sağ olup olmaması değişkenleri bağımsız değişken; self-determinasyon davranışları ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

Araştırma evrenini Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (Mülga) bağlı yetiştirme yurtlarında kalan ve öğrenimlerine devam eden 12-17 yaşları arasındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada Edirne Erkek Yetiştirme Yurdu ve Edirne Çocuk Sitesi, İstanbul Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu, Kırşehir Erkek Yetiştirme Yurdu ve Kız Yetiştirme Yurdu, Kocaeli 75. Yıl Cumhuriyet Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sakarya Erkek Yetiştirme Yurdu ve Kız Yetiştirme Yurdu'nda kalan ve ortaöğrenimine devam eden kız ve erkek öğrenciler tam sayım ile araştırma kapsamına alınmıştır. Sözü edilen bu kurumlarda araştırma verilerinin elde edildiği 24 Eylül-30 Kasım 2011 tarihleri arasında 360 kişinin kaldığı bilgisi resmi olarak elde edilmiştir. Gönüllülük esasına dayalı olarak yürütülen araştırmada 260 öğrenciye yurttaki uzmanlar tarafından anket uygulanmış; bu anketlerin incelenmesi sonucunda 88'i kız, 99'u erkek öğrencilere ait olmak üzere 187 anket bu araştırmada değerlendirilmiştir. Bu araştırmada sosyal hizmetler kurumu olarak yetiştirme yurtlarında veri toplamak üzere izin alma sürecinde yaşanan güçlükler ve bu kurumlarda araştırma yürütme ile ilgili sınırlamalar nedeniyle ölçek uyarlamak ve bulguları oluşturmak için aynı örneklem grubu kullanılmıştır.

Ölçme Aracı

Bu araştırmada veriler, öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını belirlemek amacı ile geliştirilen AIR Self-Determinasyon Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Ölçeğin özgün formu Amerikan Araştırma Enstitüsü tarafından lise öğretmenleri ve Columbia Üniversitesi'nin iş birliği, Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Departmanı ve Özel Eğitim Programları Ofisi'nin (OSEP) desteğiyle geliştirilmiştir. Ölçeğin; Öğrenci Formu, Ebeveyn Formu ve Eğitimci Formu olmak üzere üç formu bulunmaktadır. Ölçek, öğrencilere yönelik bütüncü

bir değerlendirmeyi içermektedir. Her formda öğrencinin self-determinasyon davranışına izin veren yetenekleri, bilgileri ve algıları (öğrencinin kapasitesi) ile okulda ve evdeki (yaşadıkları yerdeki) yaşantılarının boyutu, bazı davranışlara izin verilme (öğrenciye tanınan fırsatlar) durumları değerlendirilmektedir (Levin ve Rotheram-Fuller, 2011, s. 353-354). Bu araştırmada ise yalnızca AIR Self-Determinasyon Ölçeği-Öğrenci Formu kullanılmıştır. Öğrenci Formu 24 madde ve “Yaptığım şeyler”, “Nasıl hissederim?”, “Okulda neler olur?” ve “Evde neler olur?” (bu çalışma için “Yurtta neler olur?” şeklinde düzenlenme yapılmıştır) olmak üzere dört faktörden oluşmaktadır. Madde cevapları için Likert tipi 5’li derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Her faktörün içinde “düşünme, yapma, düzenleme” konuları yer almaktadır. Buna göre; her konudan (düşünme, yapma, düzenleme) en düşük “0”, en yüksek “10” puan alınmaktadır. Kapasite kategorisi içindeki “Yaptığım şeyler” ve “Nasıl hissederim?” faktörleri kendi arasında, fırsat kategorisi içindeki “Okulda neler olur?” ve “Evde neler olur?” faktörleri de kendi arasında hesaplanmaktadır. Her iki bölümden elde edilen toplam puan, en düşük “0”, en yüksek “120” dir. Bu doğrultuda, alınan puan aralığına göre öğrencinin self-determinasyon düzeyi belirlenir. Yüksek puan, öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını daha çok sergilediklerini göstermektedir. Ölçekte yapılandırılmış maddelere ek olarak öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını sergilemeye ilişkin hedeflerini belirlemek üzere üç açık uçlu soru bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde bilgiler SPSS 17 ve SPSS 21 programlarında analiz edilerek değerlendirilmiştir. AIR Self-Determinasyon Ölçeği’nin Türkçe uyarlaması yapılmış, ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için Açıklayıcı Faktör Analizi ve Doğrulamalı Faktör Analizi tekniği kullanılmıştır. Ölçeğin güvenirlik analizi için iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach Alpha değeri hesaplanmıştır. Öğrencilerin hangi grubun üyesi olduğunu (self-determinasyon davranışını sergileyen ya da sergilemeyen) kestirmede bir regresyon denklemi oluşturmak; öğrencilerin self-determinasyon davranışlarının hangi değişkenlere bağlı olarak arttığını ya da azaldığını belirlemek amacıyla İkili Logistik Regresyon Analizi uygulanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlilik Analizi

Çalışma grubu.

Araştırmada çalışma grubunu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (Mülga) bağlı yetiştirme yurtlarında kalan ve öğrenimlerine devam eden 12-17 yaşları arasındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada Edirne Erkek Yetiştirme Yurdu ve Edirne Çocuk Sitesi, İstanbul Atatürk Kız Yetiştirme Yurdu, Kırşehir Erkek Yetiştirme Yurdu ve Kız Yetiştirme Yurdu, Kocaeli 75. Yıl Cumhuriyet Erkek Yetiştirme Yurdu ve Sakarya Erkek Yetiştirme Yurdu ve Kız Yetiştirme Yurdu'nda kalan ve öğrenimine devam eden 12-17 (bitirilen yaş) yaşları arasında ortaöğrenimine devam eden toplam 187 öğrenciden veriler elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası (%52,9) erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan kızların oranı ise %41,7'dir. Öğrencilerin yaş aralığı 12 ile 17 arasında değişmekte olup ortalama yaş 14,6 olarak bulunmuştur. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin çoğunlukla (%58,3) lisede öğrenimlerine devam ettikleri; yaklaşık üçte birinin (%38,5) ilköğretimde öğrenimlerini sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Yetiştirme yurtlarında kalan öğrencilerin %56,1'inin harçlıklarını kurumdan temin ettikleri, %28,3'ünün hem kurumdan harçlık hem de burs aldıkları belirlenmiştir. Hem ailesinden hem de kurumdan harçlık alanların %4,3; hem aile hem kurum hem burs alarak harçlıklarını temin edenlerin de %3,2 oranında olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin yalnızca %10,2'si aylık olarak aldıkları harçlıkları çok yeterli olarak değerlendirmiştir. Öğrencilerin yaklaşık dörtte biri (%25,1) harçlıklarını yeterli bulurken yine dörtte biri (%25,1) idare eder yanıtını vermiştir. Harçlıklarını hiç yeterli bulmayanların oranı ise %18,7'dir.

Dil eşdeğerliği.

AIR Self-Determinasyon Ölçeği'nin, dil geçerliğini belirlemek amacıyla aşağıdaki işlemler yapılmıştır. Ölçeğin İngilizce orijinalinde yer alan maddeler, önce araştırmacı tarafından daha sonra da sosyal hizmet alanında çalışan üç akademisyen, biri ölçme ve değerlendirme ve biri İngilizce öğretmenliği bölümünde çalışmakta olan iki uzman olmak üzere toplam beş uzman tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra bu çeviriler bir araya getirilerek hepsinin ortak yönleri aranmış ve farklılık gösteren ifadeler, çeviri yapan kişiler ile

görüşülerek ortak bir cümle haline getirilmiştir. Uzman görüşüne dayanarak oluşturulan Türkçe formu, öncekinden farklı beş kişi tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Ölçeğin orijinal hali ile tekrar İngilizceye çevrilmiş hali öncekinden farklı üç uzman ve akademisyene incelettirilerek ikisi arasında farklılığın olmadığı yönünde ortak görüşe varılmıştır. Uzmanların AIR Self-Determinasyon Ölçeği Türkçe formunun bu şekli ile konu, kavram ve kapsam açısından Türkiye'deki kültür yapısına ve soruların kapsamının araştırmaya katılan grubun (öğrencilerin) yaşam deneyimlerine uygun olup olmadığına ilişkin görüşleri de alınmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun bu ilk şeklinin yönerge ve maddelerinin dil ve anlaşılabilirliğini test etmek, kültürel eşdeğerliği sağlamak amacı ile form denek grubundan 10 kişiye uygulanmıştır. Geri bildirimler doğrultusunda ölçeğe son şekli verilerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Ölçeğin Faktör Yapısı

Yapı geçerliği.

AIR Self-Determinasyon Tayin Ölçeği özgün formu, “Yaptığım şeyler”, “Nasıl hissedirim?”, “Okulda neler olur?” ve “Evde neler olur?” şeklinde dört faktöre sahiptir. Katılımcılardan ölçekte verilen ifadelerden kendilerine en uygun olanı seçmeleri ve formun sonunda yer alan açık uçlu soruları cevaplamaları istenmektedir. Orijinal ölçeğin geçerlik ve güvenirlik sonuçları yüksek (.91-.98), bölünmüş ögeler testine göre iç tutarlılık sayısı ,95 ve retest sonucunda geçerlilik sonucu ,74 olarak bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda “kapasite” ve “fırsat” kategorileri tanımlanmıştır (Levin ve Rotheram-Fuller, 2011, s. 354).

Bu araştırmada AIR Self-Determinasyon Ölçeği, “Yaptığım şeyler”, “Nasıl hissedirim?”, “Okulda neler olur?” ve “Yurtta neler olur?” faktörleri şeklinde isimlendirilmiştir. Faktör analizi, birbiriyle ilişkili olan çok sayıdaki değişkeni, aslında az sayıda ve aralarında anlamlı ortak bir yapı bulunan faktörler halinde sınıflandırmaya ve gruplandırmaya yarayan keşfedici bir istatistik tekniğidir (Büyüköztürk, 2008, s. 133). Ölçek soruları hâlihazırda dört bölümde öngörülüp sınıflandırılarak uygulanmıştır.

Faktör analizinin yapılabilmesi için yeterli sayıda örnekleme ulaşılması gerekmektedir. Örneklemin yeterliliğini değerlendirmek üzere Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri hesaplanmıştır. KMO değeri 0,890 olup faktör analizi yapmak için oldukça uygun olduğu görülmüştür. Değişkenlerin birbiriyle korelasyon

gösterip göstermediğini sınavan Bartlett's Testi anlamlılığı da ($p=0,000$; $p<0,10$) faktör analizi yapmanın uygun olduğunu göstermiştir.

Metot olarak temel bileşenler (principal components) seçilmiş ve özdeğeri (eigenvalues) 1'den büyük olan faktörler dikkate alınmıştır. Maddeler içindeki faktöriyel varyanslar 0,437-0,695 arasında değişmektedir. Zaten faktör ağırlığının 0,30 ve üzerinde olması beklenmektedir. Orijinal ölçekte dört faktör bulunmaktadır. Bu araştırmada da özdeğeri 1'in üzerinde 4 tane faktör bulunmuş olup orijinal ölçekle paralellik göstermektedir. Kümülatif toplamda bu ölçek, ölçülmeye çalışılan özelliğin %54,93'ünü açıklayabilmektedir. Zaten kümülatif varyansın %50'den aşağıya düşmemesi gerekmektedir. Tüm faktörlerin toplam varyansın açıklanmasına katkısı %5'in üzerindedir. Eğer %54,93 oranında bir bilgi yeterli görülmeseydi, ölçeğe yeni sorular ve faktörler ekleyerek çalışmanın tekrarlanması düşünebilirdi. Ancak elde edilen bulgular, AIR Self-Determinasyon Ölçeği'nin 12-17 yaş grubunda, yetiştirme yurtlarında kalan ergenler üzerinde yürütülen bu araştırma için geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bütün soruların "anti-image correlation"u 0,50'nin üstünde bulunmuş ve bu durumda her bir sorunun (tek tek) faktör analizine uygun olduğu ispatlanmıştır. Bu nedenle faktör yükü 0,50'nin altında kalan "5. Hedeflerime ulaşmada ne kadar iyi olduğumu kontrol etmekten hoşlanırım" ve "3. Hedeflerime ulaşmak için planlar yapmaktan hoşlanırım" maddelerinin değerlendirilmesi uygun görülmüş ve temsil ettikleri faktörlerde kalmalarına karar verilmiştir. Araştırma öncesi belirlenen faktörlerden "Okulda neler olur?" ve "Yurtta neler olur?" bileşenleri arasındaki ortak yapı, faktör analizi ile aynen kanıtlanmıştır. "Yaptığım şeyler" ve "Nasıl hissederim?" bileşenlerinin ise yeniden yapılandırılması gerektiği görülmüştür. Buna göre, "Nasıl hissederim?" faktörünün bileşenlerinden "3. Hedeflerime ulaşmak için planlar yapmaktan hoşlanırım" ile "4. Planlarım üzerinde bir an önce çalışmaya başlamaktan hoşlanırım" maddeleri "Yaptığım şeyler" faktörüne yerleşmiştir. Bu doğrultuda "Yaptığım şeyler" faktörünün bileşenlerinden "1. Neye ihtiyacım olduğunu, neden hoşlandığımı ve nede iyi olduğumu bilirim" ile "5. Planım üzerinde çalışırken nasıl yaptığımı kontrol ederim. İhtiyaç duyarsam, başkalarına nasıl yaptığım konusunda ne düşündüklerini sorarım" maddeleri "Nasıl hissederim?" faktörüne geçmiştir.

Tablo 1. AIR Self-Determinasyon Ölçeği'nin Varimax Döndürme Yöntemine Göre Analiz Sonuçları

Faktör Adı	Faktör Bileşenleri	Döndürme Sonrası Yük Değerleri
1. Yurtta Neler Olur?	5. Yurtta, hedeflerimi gerçekleştirip gerçekleştirmediğimi bana söyleyebilecek birilerine sahibim.	0,780
	2. Yurttaki insanlar, istediğim ya da ihtiyacım olan şeyi elde etmek için hedefler belirleyebildiğimi bilmemi sağlarlar.	0,770
	4. Yurttaki insanlar planlarım üzerinde en kısa zamanda çalışmaya başlamam için beni cesaretlendirirler.	0,762
	6. Yurttaki insanlar, hedeflerime ulaşmak için planımı değiştirmeye mecbur olduğumda bunu anlayışla karşılarlar. Bunu yaparken bana tavsiyede bulunurlar ve beni cesaretlendirirler.	0,729
	1. Yurttaki insanlar, istediğim, ihtiyacım olan ya da iyi olduğum şeyler hakkında konuşurken beni dinlerler.	0,672
	3. Yurtta, hedeflerimi gerçekleştirmek için nasıl plan yapıldığını ve hedefler için iyi duygular hissetmeyi öğrendim.	0,574
2. Okulda Neler Olur?	2. Okuldaki insanlar, istediğim ya da ihtiyacım olan şeyi elde etmek için hedefler belirleyebildiğimi bilmemi sağlarlar.	0,754
	4. Okuldaki insanlar planlarım üzerinde en kısa zamanda çalışmaya başlamam için beni cesaretlendirirler.	0,733
	5. Okulda, hedeflerimi gerçekleştirip gerçekleştirmediğimi bana söyleyebilecek birilerine sahibim.	0,701
	1. Okuldaki insanlar; istediğim, ihtiyacım olan ya da iyi olduğum şeyler hakkında konuşurken beni dinlerler.	0,661
	6. Okuldaki insanlar, hedeflerime ulaşmak için planımı değiştirmeye mecbur olduğumda bunu anlayışla karşılarlar. Bunu yaparken bana tavsiyede bulunurlar ve beni cesaretlendirirler.	0,655
	3. Okulda, hedeflerimi gerçekleştirmek için nasıl plan yapıldığını ve hedefler için iyi duygular hissetmeyi öğrendim.	0,536

3. Yaptığım Şeyler	4. Hedeflerime ulaştıracak planlarım üzerinde çalışmaya en kısa zamanda başlarım.	0,741
	3. Hedeflerime nasıl ulaşacağımı hesaplarım. Planlar oluşturur ve ne yapmam gerekeceğine karar veririm.	0,688
	2. İhtiyacım olan ya da istediğim şeyleri elde etmek için hedefler belirlerim. Bunu yaparken nede iyi olduğumu düşünürüm.	0,655
	4. Planlarım üzerinde bir an önce çalışmaya başlamaktan hoşlanırım.	0,599
	3. Hedeflerime ulaşmak için planlar yapmaktan hoşlanırım.	0,471
4. Nasıl Hissederim	5. Planım üzerinde çalışırken nasıl yaptığımı kontrol ederim. İhtiyaç duyarsam başkalarına nasıl yaptığım konusunda ne düşündüklerini sorarım.	0,670
	1. Neye ihtiyacım olduğunu, neden hoşlandığımı ve nede iyi olduğumu bilirim.	0,666
	3. Hoşlandığım, istediğim ve yapmaya ihtiyaç duyduğum şeyler konusunda kendimi iyi hissederim.	0,659
	6. Hedeflerime ulaşmada bana yardımcı olacaksa başka bir yolu denemeye istekliyimdir.	0,579
	2. İsteddiğim şeyi elde etmek için hedefler belirleyebildiğime inanırım.	0,543
	4. Hedeflerime ulaşmada ne kadar iyi olduğumu kontrol etmekten hoşlanırım.	0,404
Varyans		%54,939
Cronbach Alpha		0,910

Analiz sonucunda “Yaptığım şeyler” faktörünün “6. Planım işe yaramazsa, hedeflerime ulaşmak için başka bir plan denerim” maddesi, herhangi bir faktöre yük vermediği için çıkarılması uygun görülmüş ve nihai ölçek 23 maddeden oluşturulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonucu 23 madde ve dört faktörden oluşan ölçeğe (Tablo 1) doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda uyum istatistiklerinden olan ki-kare serbestlik derecesi oranı 1,49 olarak hesaplanmıştır. Bu oranın iki veya altında olması, modelin iyi bir model olduğunu, beş veya daha altında bir değer olması ise modelin kabul edilebilir bir uyum iyiliğine sahip olduğunu gösterir. Yine uyum indekslerinden olan İyi Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI) 0,87; Comparative Fix Index (CFI) 0,97 ve Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) 0,048 olarak hesaplanmıştır. İlk iki değer 0,90’dan büyük olması kabul edilebilir bir uyum

iyiliği değerinin, 0,95'ten büyük olması ise iyi bir uyum iyiliği değerinin göstergesi olarak kabul edilir. RMSEA değerinin ise 0,05'in altında olması iyi bir uyum değerini, 0,08'in altında olması ise kabul edilebilir bir uyum iyiliğini ifade eder. Sonuç olarak, ölçeğin iyi/kabul edilebilir uyum iyiliği sınırları içinde olduğu ve analiz sonuçlarına göre belirlenen dört faktörlü modelin kabul edilebileceği görülmektedir.

Ölçeğin güvenirliği.

AIR Self-Determinasyon Ölçeği toplam puanlarının güvenirliği için hesaplanan Cronbach Alpha değeri 0,91'dir. Bu değer literatüre göre "yüksek derecede güvenilir" olup ölçeği oluşturan soruların, yapılan araştırmanın doğruluğunu ortaya çıkarabilecek nitelikte, birbirleriyle ilişkili, tutarlı, anlaşılır ve yeterli sayıda olduğunu göstermektedir. Araştırma, ilgilenilen sorunları büyük oranda yansıtmaktadır. Kullanılan ölçeğin, geçerliği açısından tekrarlanabilir ve güvenilirliği açısından genellenebilir özellikte olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada elde edilen sonuca göre, 23 sorudan oluşan AIR Self-Determinasyon Ölçeği'nin ortalaması 86,01 varyans 253,93; standart sapma 15,93 olarak hesaplanmıştır. Soruların genel aritmetik ortalaması (grand mean) 3,73; ortalama varyans 1,47; ortalamaların değişim aralığı 0,86; varyansların değişim aralığı 0,99 olarak elde edilmiştir. Sorular arasındaki korelasyonların (inter item correlations) genel ortalaması 0,29 (ilişki zayıf) olarak hesaplanmıştır. Madde toplam korelasyon ya da faktör yük değeri diğerlerine göre düşük olan maddeler ölçekten çıkarıldıktan sonra da değerler arasında önemli bir farklılık gözlenmemiştir. Bu durum bütün soruların ölçekte yer alması gerektiğini ifade etmektedir, çünkü güvenirlik katsayısı 0,90-0,91 arasında değişim göstermektedir. Dört bölümden oluşan orijinal ölçekte, bölümlerin tek başına güvenirlik düzeylerinin toplamdan daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü ölçekte her soru toplam skora katkı sağlamaktadır. Soru ortalamalarının eşitliğini test eden Hotelling T2 Testi'ne göre $p=0,000$ olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç soru ortalamaları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Öğrencilerin yaptıkları şeyler ve nasıl hissettikleri ile ilgili konular onların "kapasite"lerine yönelik değerlendirmeyi içermektedir. Bununla birlikte okulda ve yurttan neler olduğuna ilişkin konular ise onlara tanınan "fırsatlar"a yönelik değerlendirmelerini kapsamaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sahip

oldukları kapasite %76,58 olarak bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin sahip oldukları fırsatlar %72,43 olarak bulunmuştur. Burada öğrencilerin kapasiteleri ile onlara tanınan ya da sahip oldukları fırsatlar arasındaki oran farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Ergenlerin self-determinasyon davranışlarını gerçekleştirme düzeyleri toplamda %74,51 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Bu bölümde yetiştirme yurtlarında kalan 12-17 yaş aralığındaki öğrencilerin self-determinasyon davranışları “Yaptığım şeyler”, “Nasıl hissedirim?”, “Okulda neler olur?” ve “Yurtta neler olur?” başlıkları altında belirtilmiş ve İkili Lojistik Regresyon sonucu açıklanmıştır.

Yetiştirme Yurtlarında Kalan Öğrencilerin Self-Determinasyon Davranışları

Yaptığım şeyler.

Öğrencilerin self-determinasyon davranışları ile ilgili olarak yaptıkları şeyler açısından en çok istedikleri şeyleri elde etmek için hedef belirledikleri, hedef belirlerken de hangi konularda iyi olduklarını düşündükleri; plan yapmaktan hoşlandıkları ($\bar{x}=3,87$); ancak planları üzerinde bir an önce çalışmaya başlamaktan daha az düzeyde hoşlandıkları görülmektedir ($\bar{x}=3,68$).

Nasıl hissedirim?

Öğrencilerin self-determinasyon davranışları açısından nasıl hissettikleri ile ilgili olarak en çok neye ihtiyaçları olduğunu, neyden hoşlandıklarını ve ne de iyi olduklarını belirttikleri, bu konu ile ilgili farkındalıklarının yüksek olduğu ($\bar{x}=4,28$) anlaşılmaktadır. Ancak öğrencilerin belirledikleri planlar üzerinde çalışırken nasıl yaptıklarını daha az düzeyde kontrol ettikleri, nasıl yaptıkları konusunda başkalarına ne düşündüklerini daha az düzeyde sordukları bulunmuştur.

Okulda neler olur?

Okuldaki yöneticilerin ve öğretmenlerin, öğrencilere en çok istedikleri konular hakkında konuşurken dinleyerek onlara kendilerini ifade etme fırsatını verdikleri görülmektedir ($\bar{x}=3,76$). Ancak öğrencileri planları üzerinde en kısa

zamanda çalışmaya başlamaları konusunda daha az düzeyde destekledikleri anlaşılmaktadır ($\bar{x}=3,42$).

Yurtta neler olur?

Öğrencilerin self-determinasyon davranışları ile ilgili olarak en çok yurtta hedeflerini gerçekleştirmek için nasıl plan yapılması gerektiğine yönelik bilgi kazanımı sağladıkları, hedef belirlemenin duygu olarak kendilerine iyi hisler kattığına yönelik algılarının daha yüksek olduğu ($\bar{x}=3,80$) bulunmuştur. Bununla birlikte yurttaki profesyonel meslek elemanlarının öğrencilere istedikleri şeyleri elde etmeleri için hedefler belirlemeleri konusunda geri bildirimi daha az düzeyde sağladıkları belirlenmiştir ($\bar{x}=3,70$).

Bu çalışmada İkili Lojistik Regresyon kullanılmıştır. Bu analizin amacı, AIR Self-Determinasyon Ölçeği verilerine dayalı olarak öğrencilerin self-determinasyon davranışları ile ilişkili olduğu düşünülen “*Aylık harçlığın yeterliliği*”, “*Annenin sağ olup olmadığı*”, “*Annenin öz olup olmadığı*” ve “*Cinsiyet*” değişkenlerinin, öğrencilerin self-determinasyon davranışlarında alt ve üst grup (yüksek ya da düşük yeterliğe sahip gruplarda yer alma durumu) üyeliklerini yordama gücünü belirlemektir. Lojistik regresyon analizinin kullanıldığı çalışmada, ilgili yordayıcı değişkenlerin self-determinasyon davranışlarına göre alt ve üst grupta yer alan öğrencileri hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini tespit etmek amaçlanmıştır.

Her öğrenci için bulunan AIR Self-Determinasyon Ölçeği puanları için %27’lik üst grup ve %27’lik alt grup olmak üzere sırasıyla “1” ve “0” ile kodlanan iki kategorili bir bağımlı değişken oluşturulmuştur. Üst ve alt grubun oluşturulmasında aynı puan sınırındaki bireylerin hepsi %27’lik alt ve üst grupta yer alacak şekilde aralık genişletilmiştir (alt ve üst grup için yaklaşık olarak %28). Tüm analiz 106 kişilik (yaklaşık olarak 187x%56) veri kullanılarak yapılmıştır.

Bu çalışmada tüm bağımsız değişkenler kategoriktir. Bu bağımsız değişkenler “*Aylık harçlığın yeterliliği*”, “*Annenin sağ olup olmaması*”, “*Annenin öz olup olmaması*” ve “*Cinsiyet*” olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişken iki seçenekli bir kategorik değişken olduğundan verilerin analizinde İkili Lojistik Regresyon analizi kullanılmıştır. İkili Lojistik Regresyon analizi daha çok korelasyonel araştırma desenlerinde kullanılmakta olup kategorik bir bağımlı değişken temelinde bireyleri en az hata ile ait oldukları gruplara ayırmayı amaçlamaktadır (Tatlıdil, 1996, s. 96). Çalışmada verilerin analizi için IBM SPSS Statistics v. 21 programı

kullanılmıştır. İkili Lojistik Regresyon analizinde standart yöntem seçilerek analiz yapılmıştır.

Bu çalışma, kategorik bağımlı değişken (self-determinasyon davranışlarını gerçekleştirmeye bağlı olarak üst grupta yer alıp almama) ile bağımsız değişkenler (“Aylık harçlığın yeterliliği”, “Annenin sağ olup olmaması”, “Annenin öz olup olmaması” ve “Cinsiyet”) arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılmasına ve bu ilişkilere dayalı olarak yapılan sınıflandırmaların doğruluğuna yönelik olduğundan ilişkisel düzeyde bir **yordayıcı korelasyonel** araştırmadır.

İkili Lojistik Regresyon analizi sonuçlarına göre.

“Aylık harçlığın yeterliliği”, “Annenin sağ olup olmaması”, “Annenin öz olup olmaması” ve “Cinsiyet” yordayıcı değişkenlerine ait hata ki-kare istatistiği anlamlı bulunmuş ($\chi^2_{b_0} = 18,760$, $p \leq .05$) olup başlangıç modelinde yer almayan bazı yordayıcı değişkenlerin modele eklenmesi modelin yordama gücünü arttırmıştır. Değişkenlere ilişkin etki puan (Roasscore) istatistiklerine bakıldığında modele en fazla katkırı “Aylık harçlığın yeterliliği (yeterli değil)” değişkeninin sağladığı görülmektedir. Model katsayılarına ilişkin Omnibus Testi’nde modele ilişkin ki-kare değeri $\chi^2 = 21,348$, $p \leq .05$) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, belirtilen regresyon modelinin öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını göstermede üst grupta olma ya da olmama olasılığını açıklamada anlamlı olduğunu göstermektedir. Modelin açıkladığı varyans için hesaplanan Cox&Snell %18,2 ve Nagelkerke R^2 ise %24,3’tür.

Geçerliliği test edilen modelin öğrencileri self-determinasyon davranışlarını gösterme durumlarına göre doğru sınıflandırma oranı %66’dır (Tablo 2). Amaçlanan model değişkenlerinin katsayı tahminleri incelendiğinde “Annenin sağ olup olmaması (annenin sağ olmaması)” ve “Aylık harçlığın yeterliliği (yeterli değil)” değişkenlerindeki artış self-determinasyon davranışlarını göstermede üst grupta yer alma olasılığı odds’unda azalmaya yol açtığı görülmüştür. “Harçlığın yeterli olmaması” yordayıcı değişkenindeki bir (1) birimlik artışın, self-determinasyon davranışlarını göstermede üst grupta yer alma odds’unda %76,2 [(1-0,238).100] düzeyinde azalmaya neden olmaktadır. “Annenin ölmüş olması” yordayıcı değişkenindeki 1 birimlik artışın (yaşadığının ya da ölmüş olduğunun bilinmemesine göre) self-determinasyon davranışlarını göstermede üst grupta yer alma odds’unda %93,2’lik [(1-0,068).100] bir azalmaya neden olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Lojistik Regresyon Modeli Sonucu Elde Edilen Sınıflandırma Tablosu

Gerçek / Gözlenen Durum	Kestirilen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
	%27'lik alt grup (AIR KKTÖ* alt grup)	%27'lik üst grup (AIR KKTÖ* üst grup)	
%27'lik alt grup (KKT** alt grup)	34	19	64,2
%27'lik üst grup (KKT** üst grup)	17	36	67,9
Toplam doğru sınıflandırma yüzdesi			66,7

*AIR Self-Determinasyon Ölçeği

**Self-Determinasyon

Tablo 2'de Lojistik Regresyon modeli sonucunda yordayıcı değişkenlerin modele girmesiyle elde edilen sınıflandırma tablosu sunulmuştur. İlk sınıflandırmada doğru sınıflandırma oranı %50 bulunmuştu. Lojistik Regresyon modeli sonucunda elde edilen sınıflandırma tablosuna bakıldığında AIR Self-Determinasyon Ölçeği alt grubunda (self-determinasyon davranışlarını göstermede alt grupta) yer alan 53 öğrenciden 34'ü doğru, 19'u yanlış sınıflandırılmış olup doğru sınıflandırma oranı %64,2'dir. AIR Self-Determinasyon Ölçeği üst grubunda yer alan 53 öğrenciden 33'ü doğru, 17'si yanlış sınıflandırılmış olup doğru sınıflandırılma oranı %67,9'dur. Amaçlanan modele ilişkin toplam doğru sınıflandırma oranı ise %66,7'dir.

Tablo 3. Amaçlanan Model Değişkenlerinin Katsayı Tahminleri

Adım		β	Standart Hata	Wald	Sd	P	Exp(β)
1	Cinsiyet (Kadın)	,868	,467	3,460	1	,063	2,382
	Anne			4,941	3	,176	
	Anne (Öz)	-,447	1,066	,176	1	,675	,639
	Anne (Üvey)	,483	1,262	,147	1	,702	1,621
	Anne (Yok)	2,498	1,797	1,933	1	,164	12,160
	Öz Anne			6,378	2	,041	
	Öz Anne (Yaşıyor)	-1,082	,771	1,969	1	,161	,339
	Öz Anne (Öldü)	-2,684	1,069	6,302	1	,012	,068
	Harçlık			8,040	4	,090	
	Harçlık (Çok yeterli)	1,063	,847	1,577	1	,209	2,896
	Harçlık (Yeterli)	-,244	,627	,152	1	,697	,783
	Harçlık (İdare eder)	-,245	,654	,140	1	,708	,783
	Harçlık (Yeterli değil)	-1,437	,712	4,070	1	,044	,238
	Sabit	1,282	1,342	,913	1	,339	3,605

Tartışma

Orijinal ölçeğin geçerlik ve güvenirlik sonuçları yüksek (,91-,98), bölünmüş ögeler testine göre iç tutarlılık sayısı ,95 ve retest sonucunda geçerlilik sonucu ,74 olarak bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda “kapasite” ve “fırsat” kategorileri tanımlanmıştır (Levin ve Rotheram-Fuller, 2011, s. 354). Bu çalışmada orijinal ölçekte olduğu gibi AIR Self-Determinasyon Ölçeği öğrenci formu “düşünme”, “yapma” ve “düzenleme” çatısı altında “Yaptığım şeyler”, “Nasıl hissedirim?”, “Okulda neler olur?” ve “Yurtta neler olur?” şeklindeki kategorilere ayrılmıştır. Orijinal ölçekte 24 madde mevcutken faktör analizi sonrasında bu çalışmada 23 madde ortaya çıkmıştır. AIR Self-Determinasyon Ölçeği’nin Türkçe formu güvenirlik ölçüm sonucu Cronbach Alpha modeline göre 0,91 olarak bulunmuştur. AIR Self-Determinasyon Ölçeği’nin geçerlik ve güvenirlik sonuçları orijinal ölçekle paralellik göstermektedir. Uyarılama sonrasında geçerlik ve güvenirlik sonuçlarının yüksek olması, bu ölçeğin Türkiye’de ortaöğretim öğrencileri için self-determinasyon düzeyini belirlemede kullanılabileceğini açıklamaktadır. Ölçeğin geçerliği açısından tekrarlanabilir ve güvenirliği açısından genellenebilir özellikte olduğu söylenebilir.

Yetiştirme yurdunda kalan ortaöğretim öğrencilerinin kendi yaşantılarına ait olarak yaşadıkları; ihtiyaçları olan ve hoşlandıkları konuları bilmeleri; istediklerini

elde etmek üzere hedef belirlemeleri; hedeflerine ilişkin olarak plan geliştirmeleri ve nasıl hareket edeceklerine karar vermeleri; bu kararlılıkla bir an önce eyleme geçmeleri; planlarını uygularken nasıl gittiğini kontrol etmeleri ve gerektiğinde diğer insanların fikirlerini almaları; yaptıkları plan işe yaramazsa yeni bir plan denemeleri; tüm bunları yaparken de kendilerine yönelik bakış açısı geliştirerek öz değerlendirmelerini yapmaları, onların hedefe uygun hareket ederken kendilerini kontrol ettiklerini, kapasitelerini, yaptıklarını ve yapabileceklerine yönelik kendilerini tanıma fırsatını değerlendirdikleri görülmektedir. Yetiştirme yurdunda kalan ortaöğretim öğrencilerinin kapasitelerinin sadece yaptıkları ile sınırlı olmaması, onlara tanınacak fırsatlarla; fırsatların değerlendirilmesi ise kapasitelerinin kullanımı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Öğrencilerin okuldaki ve yurttaki insanlar tarafından dinlenilmeleri; ihtiyaçlarına cevap verilmesi; onların kapasitelerini geliştirici her türlü davranışta bulunulması, onların self-determinasyon haklarını etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamaktadır. Ancak öğrencilerin hedefe ulaşmak için ne derecede kararlı oldukları, onları başarıya ulaştıran en önemli unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle okulda ve yaşadıkları çevrede öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını geliştiren yaklaşımlarla karşılaşmaları ve desteklenmeleri önemlidir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular yetiştirme yurtlarında kalan öğrencilere hem yurt ortamında hem de okul çevresinde yeterli fırsatlar sunulduğunda self-determinasyon davranışlarını gösterme konusundaki kapasitelerinin arttığını göstermektedir. Bu sonuçlar daha önce yapılmış olan araştırmaların bulgularını desteklemektedir. Levesque-Bristol ve Stanek (2009), uygun öğrenme ortamlarının öğrencilerin motivasyon ve öğrenim düzeylerini arttırdığını; özerkliği destekleyici eğitim öğretim hizmetinin öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını geliştirdiğini ifade etmişlerdir (s. 265). Bunun yanı sıra Boutelle ve Parker (2009), okulda öğrencilere hedef belirleme ve hedefe ulaşmada yardımcı olunarak onların özerkliklerini ortaya çıkarıcı bir tutum ile öğrencilerin self-determinasyon davranışlarının pekiştirilebileceğini belirtmektedirler (s. 213). Levin ve Rotheram Fuller (2011), self-determinasyon davranışlarını geliştiren eğitim müfredatının, öğrencilerin akademik kariyerlerinde önemli başarılar edinmesini sağladığını ortaya koymuşlardır (s. 358). Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar; öğrencilerin self-determinasyon davranışlarına doğal bir şekilde yatkın olduklarını, okuldaki self-determinasyon davranışlarını geliştiren tutumların ise onların kendi kararlarını verme, yaşamları üzerinde söz sahibi olmaya yönelik kapasitelerini arttırmada etkili olduğunu göstermiştir.

Araştırmaya katılıp yetiştirme yurdunda kalan ve ortaöğretime devam eden öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını ortaya koyma açısından sahip

oldukları kapasite ve sahip oldukları fırsatların toplamda %74,51 düzeyinde var olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin “yaptıkları şeyler”e ve “nasıl hissettikleri”ne göre sahip oldukları kapasitelerinin (%76,58), “okulda neler olduğuna” ve “yurtta neler olduğuna” yönelik sahip oldukları fırsatlara göre (%72,43) daha yüksek olduğu, bunun da onlara sunulan fırsatların kapasitelerini geliştirmek için yeterli olmadığı; fırsatlar çoğaldıkça kendilerini daha etkin bir şekilde ortaya koyabilecekleri ve self-determinasyon davranışlarının artacağı görülmektedir.

Araştırmada yapılan İkili Lojistik Regresyon analizi sonucunda öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını gerçekleştirmeleri için harçlığın yeterliliği ve annenin öz olup olmaması değişkenlerinin etkili olduğu ortaya konulmuştur. Yetiştirme yurdunda kalan ve harçlıklarını yeterli bulmayan öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını daha az gösterdikleri ve bu nedenle %27’lik alt grupta yer aldıkları bulunmuştur. Ayrıca yetiştirme yurdunda kalan ve öz annesi sağ olmayan öğrencilerin de self-determinasyon davranışlarını daha az gösterdikleri bu analiz ile belirlenmiştir. Öğrencilerin yalnızca %10,2’sinin aylık olarak aldıkları harçlıkları çok yeterli olarak değerlendirdikleri, dörtte birinin (%25,1) idare eder yanıtını verdikleri ve harçlıklarını hiç yeterli bulmayanların oranının %18,7 olduğu dikkate alındığında; bu araştırmada yetiştirme yurdunda kalan ve aylık harçlıklarını yeterli bulmadıkları için self-determinasyon davranışlarını daha az sergileyen öğrencilerin önemli oranda olduğu anlaşılmaktadır. Yetiştirme yurtlarında kalan öğrencilerin %56,1’inin harçlıklarını kurumdan temin ettikleri; %28,3’ünün hem kurumdan harçlık hem de burs aldıkları belirlenmiştir. Hem ailesinden hem de kurumdan harçlık alanların %4,3; hem aile hem kurum hem burs alarak harçlıklarını temin edenlerin de %3,2 oranında oldukları bulunmuştur. Yetiştirme yurtlarında kalan ve öğrenimine devam eden öğrencilere Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği’ne göre harçlık ödenmektedir. Buna göre ilköğretim 1-4. sınıf öğrencilerine günlük 12 TL, ilköğretim 5-8. sınıf öğrencilerine günlük 18 TL, lise ve dengi okul öğrencilerine günlük 24 TL, yükseköğrenim öğrencilerine ise günlük 40 TL harçlık verilmektedir. Öğrenime devam edenlerin kredi ve burs almaları halinde harçlıkları kesilmez. Yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar için harçlıklarının yeniden düzenlenmesine ilişkin yapılacak iyileştirmelerin yanı sıra, çocukların para/harçlık yönetimi konusunda da bilinçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrencilere ihtiyaç önceliklerini belirleyerek alternatifler arasından en uygun olanı karar vermek konusunda farkındalık kazandırma ve harçlık düzeylerinin iyileştirilmesi bu araştırmada self-determinasyon davranışlarının geliştirilmesi açısından en önemli konulardan biri olarak belirlenmiştir. Ayrıca öz annenin sağ olmaması da öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını daha az gösterebilmeleri için en önemli değişkenlerden biri olarak bulunmuştur. Kurum bakımı, korunması gereken çocuklar için en yaygın uygulanan bir sosyal hizmet

modelidir. Ancak özellikle 0-6 yaş grubu çocuklar için çok önemli görülen temel güven duygusu ve sağlıklı kişilik gelişimine olanak veren bir yetişkinle teke tek iletişimi kısıtlamaktadır. Bu süreçteki ilgi ve şefkat eksikliği 12-17 yaş döneminde çocukların psikolojik sorunlarının artmasına neden olabilmektedir. Kurum bakımında olsa bile çocuğun ailesinin olması, özellikle öz annenin varlığı çocuğun sevgi ve ait olma gibi psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktadır. Bu araştırma sonucunda ortaya çıktığı gibi öz annenin varlığı, ilgi ve şefkat düzeyi; çocukta kendilik kavramının gelişmesini sağlamakta ve self-determinasyon davranışlarının sergilenmesini desteklemektedir.

Araştırmanın genelindeki sonuçlar değerlendirildiğinde öğrencilerin sahip oldukları kapasitelerinin farkında oldukları ancak bu kapasitelerin etkin kullanımı konusunda okulda ve yurttaki onlara yeterince fırsat verilmesi gerektiği görülmektedir. Eğitim sisteminin ve yurt ortamının öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını geliştirici yönde yapılandırılması, öğrencilerin karar süreçlerine dâhil edilmeleri, kendi yaşamlarını kontrol edebilmeleri konusunda özellikle okuldaki öğretmenler ve yurttaki meslek elemanları ile yöneticiler tarafından cesaretlendirilmeleri; yurttaki ve okulda öğrencilere planlı hareket etme öğretisinin yüklenmesiyle birlikte bunu nasıl yaptıklarına ilişkin kontrol düzeyinin, öğrencilerin self-determinasyon davranışlarını sekteye uğratmayacak şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çünkü öğrencilerin olumlu yaşantılara sahip olması onların olumlu duyguları öğrenmeleri ve geliştirmeleriyle ilişkilidir. Dışsal motivasyonun içselleşen davranışlara dönüşebilmesi için öğrencilere okulda ve yurttaki verilecek desteğin bilinçli ve planlı olması, onların kişiliklerini ve özsaygı düzeylerini geliştirici yönde motivasyon sağlaması önemlidir. Bunun mesleki bilgi ve beceri doğrultusunda profesyonellerce yapılması, bu uygulamaların başarılı bir şekilde yürütülmesi için özellikle yurtlarda profesyonel meslek elemanlarının istihdamının/sayısının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Okulda ve yurttaki değersizlik hissi öğrencileri eyleme geçirme konusunda engelleyici olabilmekle birlikte yöneticiler tarafından olumlu duygu transferlerinin sağlanarak self-determinasyon davranış örüntülerinin öğrenciler tarafından içselleştirilmesi, öğrencilere hedef belirlemeleri ve hedefe ulaşmaları konusunda plan yapma ve planı uygulamada kararlı olma farkındalığının eğitimciler ve yurttaki profesyoneller tarafından verilmesi, bunun davranış olarak geliştirilmesi için gerekli motivasyonların ve geri bildirimlerin öğrencilere sağlanması önemlidir. Ayrıca bu süreçte öğrencilere, yetiştirme yurdu dışındaki yaşamlarını kontrol edebilecekleri ve başarılı bir şekilde yönetebilecekleri yaşam becerilerinin kazandırılması da hem şu anda hem de gelecekte yetişkinlik döneminde self-determinasyon davranışlarının istendik düzeyde ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Amiot, C. E., Blanchard, C. M., ve Gaudreau, P. (2008). A longitudinal investigation of coping and self-determination processes. *Self and Identity*, 7, ss. 204-224.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Yıldız Bıçakçı, M. (2005). Yetiştirme yurdunda kalan ve kalmayan ergenlerin benlik tasarım düzeylerinin incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 21, ss. 24-34.
- Bilgin, M., Kılıç Atıcı, M. ve Yazgan İnanc, B. (2009). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi (Beşinci basım)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Boutelle, K. ve Parker, D. R. (2009). Executive function coaching for college students with learning disabilities and ADHD: A new approach for fostering self-determination. *Learning Disabilities Research & Practice*, 24(4), ss. 204-215.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cihangir Çankaya, Z. (2005). Öz-belirleme modeli: Özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları* (T. Ergene, Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Darner, R. (2009). Self-determination theory as a guide to fostering environmental motivation. *The Journal of Environmental Education*, 40(2), ss. 39-49.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2004). Overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. *Handbook of self-determination research* (s. 470). Rochester: The University of Rochester Press.
- Ersoy Kart, M. ve Güldü, Ö. (2008). Özerk benlik yönetimi ölçeği: Uyarlama çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2), ss. 187-207.
- Gagne, M. ve Deci, E. L. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior*, 26, ss. 331-362.
- Grolnick, W. S., Gurland, S. T., Jacob, K. F. ve Decourcey, W. (2002). The development of self-determination in middle childhood and adolescence. A. Wigfield ve J. S.

- Eccles (Eds.), *Development of achievement motivation* (ss. 147-171). San Diego, CA: Academic Press.
- Higham, P. (2006). *Social work (introducing professional practice)*. London: Sage Publications.
- Kındap, Y. (2011). *Kendini belirleme kuramı temelinde ergenlikte destekleyici ebeveynlik, akademik ve sosyal uyum ve kendini belirleme düzeyi arasındaki ilişkilerin boylamsal olarak incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Levesque-Bristol, C. ve Stanek, L. R. (2009). Examining self-determination in a service learning course. *Teaching of Psychology*, 36(4), ss. 262-266.
- Levin, D. S. ve Rotheram Fuller, E. (2011). Evaluating the empowered curriculum for adolescents with visual impairments. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 105 (6), ss. 350-360.
- Masterson, J. F. (2010). *Gerçek kendilik*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Millî Eğitim Temel Kanunu, 1973. *Resmî Gazete*, Tarih: 24/6/1973 Sayı: 14574; Tertip: 5 Cilt: 12 Sayfa: 2342. Kanun Numarası: 1739. Madde 2.
- Özer, G. (2009). *Öz-belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel motivasyon ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Segal, E. A., Gerdes, K. E. ve Steiner, S. (2007). *An introduction to the profession of social work (becoming a change agent) (Second edition)*. Canada: Thomson Brooks/Cole.
- Tatlıdil, H. (1996). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel analiz*. Ankara: Engin Yayınları.
- Uğurlu, U. (1994). *Yetiştirme yurdunda yaşayan ergenler ile ailesiyle birlikte yaşayan ergenlerin öz-saygı ve atılganlık düzeyleri açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum. 16.02.2013, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Ulaşan Özgüle, E. T. (2011). *Mediating role of self-regulation between parenting, attachment, and adjustment in middle adolescence* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ünver, M. M. (2004). *An exploration of perceived self-determination and self-efficacy of EFL instructors in a Turkish state university* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Wehmeyer, M. L., Agran, M., Hughes, C., Martin, J. E., Mithaug, D. E. ve Palmer, S. B. (2007a). *Promoting self-determination in students with developmental disabilities* (Series Editors' Note By Karen R. Haris and Steve Graham). New York, London: The Guilford Press.
- Wehmeyer, M. L. ve Field, S. L. (2007b). *Self-determination (instructional and assessment strategies)*. California: Corwin Press.
- Williams, G. C. ve Deci, E. L. (1998). The importance of supporting autonomy in medical education. *Annals of Internal Medicine*, 129, ss. 303-308.
- Yeşilyurt, S. (2008). *A self-determination approach to teaching writing in pre-service efl teacher education* (İngilizce öğretmenliği bölümünde yazma öğretimine öz-belirlemeci bir yaklaşım) (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar* (On Birinci Basım). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zavalloni, O. F. M. R. (1962). *Self-determination (the psychology of personal freedom)*. (V. Biasiol O.F.M. ve C. Tageson O.F.M, Çev.) Chicago-Illinois: Forum Books.